

Finslerio struktūros atraminių pseudolinearų erdvė

J. Šinkūnas (VPU)

Apibrėžimas. Atraminių pseudolinearų erdvę $P_{n,v}$ [1], kurioje apibrėžtas skaliarinės funkcijos $F(x,V)$ laukas:

$$dF = F_\alpha \omega^\alpha + F_{A\alpha} \Theta^{A\alpha}, \quad (1)$$

$$(\alpha, \beta, \gamma, \dots = 1, 2, \dots, n; \quad A, B, C, \dots = 1, 2, \dots, N),$$

pasižymintis savybe

$$F(x, \lambda V) = \lambda F(x, V), \quad (2)$$

vadinsime Finslerio struktūros atraminių pseudolinearų erdvę ir žymėsime $\tilde{F}_{n,v}$.

Kai $h_{B\beta}^{A\alpha} = C_B^A \delta_\beta^\alpha$, $\tilde{F}_{n,v}$ yra Finslerio struktūros atraminių linearų erdvė [2].

Bendroji afininė sietis erdvėje $P_{n,v}$ apibrėžiama formomis

$$\tilde{\omega}_\beta^\alpha = \omega_\beta^\alpha + \Gamma_{\gamma\beta}^\alpha \omega^\gamma + C_{A\beta\gamma}^\alpha \Theta^{A\gamma}, \quad (3)$$

kur

$$\Gamma_{\gamma\beta}^\alpha(x, \lambda V) = \Gamma_{\gamma\beta}^\alpha(x, V), \quad C_{A\beta\epsilon}^\alpha(x, \lambda V) = \lambda^{-1} C_{A\beta\epsilon}^\alpha(x, V), \quad C_{A\beta\epsilon}^\alpha V^{A\epsilon} = 0, \quad (4)$$

Afininė sietis, apibrėžta (3) formulėmis, erdvėje $P_{n,v}$ indukuoja tiesinę sietį:

$$\tilde{\Theta}^{A\alpha} = \Pi_{B\epsilon}^{A\alpha} \Theta^{B\epsilon} + \Pi_\epsilon^\alpha \omega^\epsilon, \quad (5)$$

kur

$$\Pi_{B\epsilon}^{A\alpha} = \delta_B^A \delta_\epsilon^\alpha + V^{C\gamma} \left(\delta_C^A C_{B\gamma\epsilon}^\alpha + \delta_\gamma^\alpha h_{C\tau}^{A\rho} C_{B\rho\epsilon}^\tau \right), \quad (6)$$

$$\Pi_\epsilon^{A\alpha} = V^{B\gamma} \left(\delta_B^A \Gamma_{\epsilon\gamma}^\alpha + \delta_\gamma^\alpha h_{B\tau}^{A\rho} \Gamma_{\epsilon\rho}^\tau \right). \quad (7)$$

Toliau nagrinėsime tik tokias afinines sietis, kurioms $\Pi_{B\epsilon}^{A\alpha} = \delta_B^A \delta_\epsilon^\alpha$.

(3) formulėse formas $\Theta^{A\gamma}$ pakeitę formomis $\tilde{\Theta}^{A\gamma}$, gauname:

$$\tilde{\omega}_\beta^\alpha = \omega_\beta^\alpha + \tilde{\Gamma}_{\epsilon\beta}^\alpha \omega^\epsilon + C_{B\beta\epsilon}^\alpha \tilde{\Theta}^{B\epsilon}, \quad (8)$$

kur

$$\tilde{\Gamma}_{\epsilon\beta}^\alpha = \Gamma_{\epsilon\beta}^\alpha - C_{B\beta\gamma}^\alpha \Pi_\epsilon^{B\gamma}. \quad (9)$$

Atraminio pseudolinearų erdvės $P_{n,v}$ su bendrąja afinine sietimi struktūrinės lygtys yra:

$$d\omega^\alpha = \omega^\varepsilon \wedge \tilde{\omega}_\varepsilon^\alpha + R_{\varepsilon\gamma}^\alpha \omega^\gamma \wedge \omega^\varepsilon + C_{B\varepsilon\gamma}^\alpha \tilde{\Theta}^{B\gamma} \wedge \omega^\varepsilon, \quad (10)$$

$$d\tilde{\omega}_\beta^\alpha = \tilde{\omega}_\beta^\alpha \wedge \tilde{\omega}_\gamma^\alpha + \frac{1}{2} R_{\beta\gamma\varepsilon}^\alpha \omega^\varepsilon \wedge \omega^\gamma + \frac{1}{2} S_{AB\beta\gamma\varepsilon}^\alpha \tilde{\Theta}^{B\gamma} \wedge \tilde{\Theta}^{A\varepsilon} + P_{A\beta\varepsilon\gamma}^\alpha \omega^\gamma \wedge \tilde{\Theta}^{A\varepsilon}, \quad (11)$$

$$d\tilde{\Theta}^{A\alpha} = \tilde{\Theta}^{A\gamma} \wedge \tilde{\omega}_\gamma^\alpha + h_{B\tau}^{A\rho} \tilde{\Theta}^{B\alpha} \wedge \tilde{\omega}_\rho^\tau + \frac{1}{2} R_{\gamma\varepsilon}^{A\alpha} \omega^\varepsilon \wedge \omega^\gamma + \frac{1}{2} S_{BC\varepsilon\gamma}^{A\alpha} \tilde{\Theta}^{C\gamma} \wedge \tilde{\Theta}^{B\varepsilon} + P_{B\gamma\varepsilon}^{A\alpha} \omega^\gamma \wedge \tilde{\Theta}^{B\varepsilon}, \quad (12)$$

kur $R_{\gamma\varepsilon}^\alpha$, $C_{A\gamma\varepsilon}^\alpha$ yra erdvės $P_{n,v}$ sukinio tenzoriai ir pseudolinearai, $R_{\varepsilon\gamma\tau}^\alpha$, $S_{AB\varepsilon\gamma\tau}^\alpha$, $P_{A\gamma\varepsilon\tau}^\alpha$ – atitinkamai pirmasis, antrasis ir trečiasis kartano kreivumo pseudolinearai, o pseudolinearai $R_{\gamma\varepsilon}^{A\alpha}$, $S_{BC\varepsilon\gamma}^{A\alpha}$ ir $P_{B\gamma\varepsilon}^{A\alpha}$ – atitinkamai pirmasis, antrasis ir trečiasis papildomo kreivumo pseudolinearai.

Invariantinės pirmos ir antros rūšies išvestinės, apibrėžtos afinine sietimi (8), yra (paprastumo dėlei, jos užrašytos dviejų indeksų pseudolinearui):

$$\delta_\varepsilon T_{A\gamma} = T_{A\gamma,\varepsilon} - T_{AB\gamma\sigma} \Pi_\varepsilon^{B\sigma} - T_{A\sigma} \dot{\Gamma}_{\varepsilon\gamma}^\sigma - T_{B\gamma} h_{A\sigma}^{B\rho} \dot{\Gamma}_{\varepsilon\rho}^\sigma, \quad (13)$$

$$\delta_{B\varepsilon} T_{A\gamma} = T_{AB\gamma\varepsilon} - T_{A\sigma} C_{B\gamma\varepsilon}^\sigma - T_{C\gamma} h_{A\sigma}^{C\rho} C_{B\rho\varepsilon}^\sigma. \quad (14)$$

Irodysime, kad afininės sieties objektas $(\dot{\Gamma}_{\gamma\beta}^\alpha, C_{B\beta\gamma}^\alpha)$ aprėpiamas funkcijos F diferencialiniais tęsiniais.

Dalinai pratęšę (1) lygtį, gauname:

$$\nabla F_{A\alpha} \equiv dF_{A\alpha} - F_{A\gamma} \omega_\alpha^\gamma - F_{B\alpha} \Theta_A^B = F_{A\alpha\beta} \omega^\beta + F_{AB\alpha\gamma} \Theta^{B\gamma}, \quad (15)$$

$$\nabla F_{A\alpha\beta} - F_{A\alpha} \omega_{\alpha\beta}^\gamma - F_{B\alpha} h_{A\rho}^{B\tau} \omega_{\tau\beta}^\rho - F_{AB\alpha\gamma} \Theta_\beta^{B\gamma} = F_{A\alpha\beta\gamma} \omega^\gamma + F_{AB\alpha\beta\gamma} \Theta^{B\gamma}, \quad (16)$$

$$\nabla F_{AB\alpha\beta} = F_{AB\alpha\beta\gamma} \omega^\gamma + F_{ABC\alpha\beta\gamma} \Theta^{C\gamma}, \quad (17)$$

kur

$$F_{A\alpha\beta}(x, \lambda V) = F_{A\alpha\beta}(x, V), \quad F_{AB\alpha\beta}(x, \lambda V) = \lambda^{-1} F_{AB\alpha\beta}(x, V), \quad F_{AB\alpha\beta} V^{B\beta} = 0,$$

$$F_{A\alpha\beta\gamma}(x, \lambda V) = F_{A\alpha\beta\gamma}(x, V), \quad F_{AB\alpha\beta\gamma}(x, \lambda V) = \lambda^{-1} F_{AB\alpha\beta\gamma}(x, V), \quad (18)$$

$$F_{ABC\alpha\beta\gamma}(x, \lambda V) = \lambda^{-2} F_{ABC\alpha\beta\gamma}(x, V), \quad F_{ABC\alpha\beta\gamma} V^{C\gamma} = F_{AB\alpha\beta}.$$

Be to, $F_{AB\alpha\beta} = F_{BA\beta\alpha}$, $F_{ABC\alpha\beta\gamma}$ – simetriški pagal indeksų (A, α) , (B, β) ir (C, γ) poras.

Nagrinėsime 3 atvejus: 1) $N = n$; 2) $N > n$; 3) $N < n$.

1 atvejis. Jeigu $N = n$, ieškosime tokios erdvės $\tilde{F}_{n,v}$ afininės srities, kuriai pseudolinearų $F_{A\alpha}$ pirmos ir antros rūšies invariantinės išvestinės būtų lygios nuliui, t.y.

$$\delta_\gamma T_{A\alpha} = 0, \delta_{B\gamma} T_{A\alpha} = 0. \quad (19)$$

(19) lygybes, pasinaudoję (8), (13) ir (14) lygybėmis, galima užrašyti šitaip:

$$F_{A\alpha\gamma} - F_{A\varepsilon} \Gamma_{\gamma\alpha}^\varepsilon - F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho} \Gamma_{\gamma\rho}^\tau = 0, \quad (19_1)$$

$$F_{AB\alpha\gamma} - F_{A\varepsilon} C_{B\alpha\gamma}^\varepsilon - F_{C\alpha} h_{A\tau}^{C\rho} C_{B\rho\gamma}^\tau = 0. \quad (19_2)$$

(19₁) ir (19₂) lygtis padauginę iš $F^{A\varepsilon}$ (čia $F^{A\varepsilon} F_{A\alpha} = \delta_\alpha^\varepsilon$) ir sumuodami pagal A , gauname:

$$F^{A\varepsilon} F_{A\alpha\gamma} - \Gamma_{\gamma\alpha}^\varepsilon - F^{A\varepsilon} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho} \Gamma_{\gamma\rho}^\tau = F^{A\varepsilon} F_{A\alpha\gamma} - \Gamma_{\gamma\rho}^\tau (\delta_\alpha^\rho \delta_\tau^\varepsilon + F^{A\varepsilon} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho}) = 0, \quad (19_1^\circ)$$

$$F^{A\varepsilon} F_{AB\alpha\gamma} - C_{B\rho\gamma}^\tau (\delta_\alpha^\rho \delta_\tau^\varepsilon + F^{A\varepsilon} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho}) = 0. \quad (19_2^\circ)$$

Jeigu

$$\det \| H_{\alpha\tau}^{\varepsilon\rho} \| \neq 0, \quad (20)$$

kur

$$H_{\alpha\tau}^{\varepsilon\rho} = \delta_\alpha^\rho \delta_\tau^\varepsilon + F^{A\varepsilon} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho}, \quad (21)$$

tai egzistuoja toks atvirkštinis tenzorius $\tilde{H}_{\varepsilon\mu}^{\alpha\tau}$, kad

$$H_{\alpha\mu}^{\varepsilon\rho} \tilde{H}_{\varepsilon\mu}^{\alpha\tau} = \delta_\varepsilon^\rho \delta_\mu^\tau. \quad (22)$$

ir iš (19₁[']) (19₂[']) lygčių gauname:

$$\Gamma_{\gamma\tau}^\sigma = F^{A\varepsilon} F_{A\alpha\gamma} \tilde{H}_{\varepsilon\tau}^{\alpha\sigma}, \quad (23)$$

$$C_{B\tau\gamma}^\sigma = F^{A\varepsilon} F_{AB\alpha\gamma} \tilde{H}_{\varepsilon\tau}^{\alpha\sigma}. \quad (24)$$

Taigi įrodėme teoremą:

1 TEOREMA. Jeigu $N = n$ ir $\det \| H_{\alpha\tau}^{\varepsilon\rho} \| \neq 0$, tai Finslerio struktūros atraminių pseudolinearų erdvės $\tilde{F}_{n,v}$ afininės sieties objektas $(\Gamma_{\gamma\varepsilon}^\alpha, C_{A\gamma\varepsilon}^\alpha)$ aprėpiamas objektu $(F, F_{A\alpha}, F_{A\alpha\gamma}, F_{AB\alpha\gamma})$ pagal (23) ir (24) formules.

2 TEOREMA. (23) ir (24) formulėmis apibrėžta afininė sietis yra plokščia, t.y., pirmasis kartano kreivumo tenzorius, antrasis ir trečiasis kreivumo pseudolinearai lygūs nuliui.

Įrodymas. Iš (15) lygčių, remdamiesi (8), (9), (13) ir (14) formulėmis, gauname:

$$dF_{A\alpha} - F_{A\gamma} \tilde{\omega}_\alpha^\gamma - F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\varepsilon} \tilde{\omega}_\varepsilon^\tau = 0. \quad (25)$$

(25) lygbes diferencijuodami išoriniu būdu ir remdamiesi (10) ir (11) struktūrinėmis lygtimis, gauname:

$$\begin{aligned} & \frac{1}{2} \left\{ F_{A\gamma} R_{\alpha\tau\varepsilon}^\gamma + F_{B\alpha} h_{A\mu}^{B\rho} R_{\rho\tau\varepsilon}^\mu \right\} \omega^\varepsilon \wedge \omega^\tau + \left\{ F_{A\gamma} P_{B\alpha\varepsilon\tau}^\gamma + F_{C\alpha} h_{A\mu}^{C\rho} P_{B\rho\varepsilon\tau}^\mu \right\} \omega^\tau \wedge \tilde{\Theta}^{B\varepsilon} \\ & + \frac{1}{2} \left\{ F_{A\gamma} S_{BC\alpha\varepsilon\tau}^\gamma + F_{D\alpha} h_{A\mu}^{D\rho} S_{BC\rho\varepsilon\tau}^\mu \right\} \tilde{\Theta}^{B\varepsilon} \wedge \tilde{\Theta}^{C\tau}. \end{aligned} \quad (26)$$

Kadangi formos $\omega^\varepsilon \wedge \omega^\tau$, $\omega^\tau \wedge \tilde{\Theta}^{B\varepsilon}$ ir $\tilde{\Theta}^{B\varepsilon} \wedge \tilde{\Theta}^{C\tau}$ tiesiškai nepriklausomos, tai iš (26) lygbių išplaukia:

$$F_{A\gamma} R_{\alpha\tau\varepsilon}^\gamma + F_{B\alpha} h_{A\mu}^{B\rho} R_{\rho\tau\varepsilon}^\mu = 0, \quad (27)$$

$$F_{A\gamma} P_{B\alpha\varepsilon\tau}^\gamma + F_{C\alpha} h_{A\mu}^{C\rho} P_{B\rho\varepsilon\tau}^\mu = 0, \quad (28)$$

$$F_{A\gamma} S_{BC\alpha\varepsilon\tau}^\gamma + F_{D\alpha} h_{A\mu}^{D\rho} S_{BC\rho\varepsilon\tau}^\mu = 0. \quad (29)$$

(27) lygbes padauginę iš $F^{A\sigma}$ ($F^{A\sigma} F_{A\varepsilon} = \delta_\varepsilon^\sigma$) ir susumavę pagal A, gauname:

$$R_{\rho\tau\varepsilon}^\sigma H_{\alpha\sigma}^{\gamma\rho} = 0. \quad (30)$$

Iš (30) lygbių išplaukia, kad

$$R_{\rho\tau\varepsilon}^\sigma = 0. \quad (31)$$

Analogiškai įrodoma, kad ir

$$P_{B\alpha\varepsilon\tau}^\gamma = S_{BC\alpha\varepsilon\tau}^\gamma = 0. \quad (32)$$

2 atvejis. Kai $N > n$, pseudolinearui $F_{A\alpha}$ negalima surasti atvirkštinio pseudolinearo. Šiuo atveju nagrinėsime dydžius $F^{A\alpha}$, apibrėžtus šitaip:

$$F^{A\alpha} = \frac{V^{A\alpha}}{F}. \quad (33)$$

Akivaizdu, kad

$$F^{A\alpha}(x, \lambda V) = F^{A\alpha}(x, V), \quad F_{AB\alpha\beta} F^{B\beta} = 0. \quad (34)$$

(19₁) ir (19₂) lygtis padauginę iš $F^{A\sigma}$ ir sumuodami pagal A, gauname:

$$F^{A\sigma} F_{A\alpha\gamma} - H_\tau^\sigma \Gamma_{\gamma\alpha}^\tau - F^{A\sigma} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho} \Gamma_{\gamma\rho}^\tau = F^{A\sigma} F_{A\alpha\gamma} - \Gamma_{\gamma\rho}^\tau (H_\tau^\sigma \delta_\alpha^\rho + F^{A\sigma} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho}) = 0 \quad (35)$$

$$F^{A\sigma} F_{AB\alpha\gamma} - C_{B\gamma}^\tau (H_\tau^\sigma \delta_\alpha^\rho + F^{A\sigma} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho}) = 0; \quad \text{čia } H_\tau^\sigma = F^{A\sigma} F_{A\tau}. \quad (36)$$

Jeigu tenzorius

$$E_{\tau\alpha}^{\rho\sigma} = H_{\tau}^{\sigma} \delta_{\alpha}^{\rho} + F^{A\sigma} F_{B\alpha} h_{A\tau}^{B\rho} \quad (37)$$

turi atvirkštinį tenzorių $\tilde{E}_{\rho\gamma}^{\tau\epsilon}$, t.y. kai $\det \|E_{\tau\alpha}^{\rho\sigma}\| \neq 0$, iš (35) ir (36) lygčių gauname:

$$\Gamma_{\gamma\rho}^{\tau} = F^{A\sigma} F_{A\alpha\gamma} \tilde{E}_{\rho\sigma}^{\alpha\tau}, \quad (38)$$

$$C_{B\rho\gamma}^{\tau} = F^{A\sigma} F_{AB\alpha\gamma} \tilde{E}_{\rho\sigma}^{\alpha\tau}. \quad (39)$$

Taigi įrodėme teoremą:

3 TEOREMA. Jeigu $N > n$ ir $\det \|E_{\tau\alpha}^{\rho\sigma}\| \neq 0$, tai erdvės $\tilde{F}_{n,v}$ afininės sieties objektas $(\Gamma_{\gamma\epsilon}^{\alpha}, C_{A\gamma\epsilon}^{\alpha})$ aprėpiamas objektu $(F, F_{A\alpha}, F_{A\alpha\gamma}, F_{AB\alpha\gamma})$ pagal (38) ir (39) formules.

3 atvejis. Kai $N < n$, $\det \|E_{\tau\alpha}^{\rho\sigma}\| = 0$ ir aukščiau aprašytu būdu negalima rasti afininės sieties objekto. Šiuo atveju afininės sieties objektas turėtų būti aprėpiamas funkcijos F aukštesniais diferencialiniais tęsiniais. Dar nepavyko gauti šio aprėpimo formulių.

LITERATŪRA

- [1] J. Šinkūnas, Pseudolinearinė sietis atraminių pseudolinearų erdvėje, LMD XXXVIII konferencijos darbai, Vilnius, 1997, 104-109.
- [2] Ю. Шинкунас, О пространстве опорных линейаров финслеровой структуры. *Liet. Mat. Rink.* XII, 1 (1972), 221-227.

Sur l'espace des pseudolinears de structure finslerienne

J. Šinkūnas

L'espace de pseudolinéars d'appuis $P_{n,v}$ [1], avec le champ de la fonction métrique $F(x,V)$ s'appelle l'espace de pseudolinéars d'appuis de structure finslérienne $\tilde{F}_{n,v}$. De la fonction F et ses prolongements partiels on a reçu l'object de connexion affine et on a étudié quelques propriétés de cette connexion.